

суспільства, що буде поштовхом для подальшої інтеграції дітей з ОПІ в середовище здорових однолітків у закладах загальної середньої освіти.

Отже, розвиток інклюзивної освіти в Україні може бути ефективним лише за умови залучення батьків до цього процесу та створення інклюзивного середовища в громаді і суспільстві. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : постанова КМУ від 1 квітня 2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>
2. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : постанова КМУ від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/249613934> (дата звернення: 26.04.2020)
3. Статистичні дані. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/statistika-inkluziya.pdf>

Кондратенко Лариса Олександрівна,

*доктор психологічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник лабораторії психодіагностики та науково-психологічної інформації
Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ УЧІННЕВОЇ МОТИВАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ОСНОВНОЇ ТА СТАРШОЇ ШКОЛИ

Вивчення учінневої мотивації важливе на всіх етапах навчання дитини в школі, але особливого значення воно набуває в основній та старшій школі, оскільки саме учіннева мотивація багато в чому визначає не тільки якість навчання, але й спрямованість учня на планування свого майбутнього. в початковій школі більшість дітей ще не розробляє життєвих програм, їхнє бачення майбутнього змінне та залежить від короткодіючих зовнішніх впливів. Учіннева мотивація формується під впливом учителя-класовода та батьків, які виступають важливими референтними особами.

Звичайно, і серед учнів початкової школи зустрічаються особистості, які вже визначились у своїх планах на майбутнє, точно знають, ким збираються стати, і наполегливо працюють для досягнення своєї мети. Та це все ж поодинокі випадки. Реальне планування майбутнього починається у 5–7 класах основної школи і продовжується до закінчення навчання. в цьому процесі надзвичайно важливу роль відіграє учіннева мотивація, яка одночасно і визначає, і сама визначається життєвими планами (мріями, захопленнями) учнів. Недостатня або контрпродуктивно спрямована учіннева мотивація негативно впливає не тільки на процес учіння, але й на становлення школяра як повноцінної відповідальної особистості.

З огляду на важливість учінневої мотивації її вивченню завжди приділялась велика увага з боку психологів. За останні сто років розроблена величезна кількість методик, покликаних виявити особливості мотивації та тенденції її розвитку. На жаль, в ході розробки багатьох методик недостатня увага, як це не дивно звучить, приділялась самому об'єкту вивчення, характерологічним особливостям мотивації як складного багатоаспектного явища.

Історично так склалось, що на вітчизняному ґрунті досить довго не розрізнялись явища навчання та учіння, які, попри певні елементи схожості (спрямованість на засвоєння школярем навчального матеріалу, пізнавальна діяльність тощо), все ж є різними психологічними явищами. Навчання — це завжди двостороння діяльність, взаємодія вчителя та учня з метою передачі та засвоєння навчального матеріалу; учіння — це пізнавальна діяльність самого учня, яка може бути як внутрішньо породжувана, так і керована ззовні (вчителем, навчальною програмою, підручником, обставинами життя). Зрозуміло, що для вивчення мотивації навчання та мотивації учіння не може використовуватись один і той же діагностичний матеріал.

Окрім недостатнього розрізнення завдань діагностики мотивації навчання та діагностики мотивації учіння зустрічається змішування обох цих явищ із шкільною мотивацією, яка характеризує не внутрішні складові учінневої діяльності (як в процесі навчання, так і в процесі учіння), а ставлення школяра до школи як певної інституції. в ході діагностики вивчається коло питань, пов'язаних із перебуванням дитини в школі, — чи хоче вона відвідувати навчальний заклад, чи подобається їй там, яких вчителів і які

предмети вона любить, а які ні, чи є у неї там друзі... та под. Усі ці сторони життя школяра є беззаперечно важливими та потребують прискіпливого вивчення, однак вони не розкривають внутрішні складові мотивації учіння, а відтак і не дають визначити її потенціал та характерологічні особливості.

Складність та багатоаспектність явища учінневої мотивації штовхають дослідників на шлях надмірного розширення коло питань, які включаються як до окремих тестів, так і до так званих «тестових батарей», покликаних якомога ширше висвітлити проблему, що вивчається. Зокрема у рекомендовані системи вводяться методики вивчення психічних станів, шкільної тривожності, дезадаптації, соціометрія та багато інших корисних та потрібних шкільному психологу матеріалів, які, на жаль, лише опосередковано пов'язані з шкільною мотивацією.

Вивчення мотивації здобувачів освіти в основній та середній школах повинно бути зосереджено на виявленні тих її особливостей, які безпосередньо пов'язані з успішністю засвоєння знань та спроможністю правильно визначити пов'язані з навчанням життєві пріоритети. Тому вибір застосовуваної психологом методики повинен оцінюватись з огляду на те, чи виявляє ця методика такі аспекти, як:

- 1) Тип мотивації — внутрішня, зовнішня, змішана.
- 2) Особливості цілі і мети мотивації: ціль і мета короткотермінові чи спрямовані на перспективу.
- 3) Характер мотивації: досягнення цілей майстерності чи цілей перфомансу.
- 4) Локус контролю: інтернальний чи екстернальний.

Якщо ж певна методика не дозволяє виявити вищенаведені аспекти, то не можна вважати її у повній мірі прогностичною та надійною. ■